

Talvilinnut laskennassa 1979-80

LASSE SAMMALISTO

SAMMALISTO, L. 1980: *Talvilinnut laskennassa 1979—80 (Winter birds in the census 1979—80)*. — *Ornis Fennica* 57:167—172.

The winter was rather uneventful in the sense that there were no eruptions and even minor movements were few. 'Berry species' (*Turdus pilaris*, *Bombus garrulus*, *Pinicola enucleator*) were virtually absent, save for minor flocks in late autumn. *Aegithalos caudatus* had recovered rapidly from the decline caused by a mass eruption two years earlier. The species most sensitive to adverse conditions (*Parus* spp., *Certhia familiaris*, *Regulus regulus*) withstood the winter exceptionally well.

Two gallinaceous birds, *Tetrao urogallus* and *Lyrurus tetrix*, reached a new cyclic peak. Though the current peak was not notably lower than the preceding one in *L. tetrix*, it was lower in *T. urogallus*. This is especially alarming, as it is the third time in succession that a lower peak has been noted in this species.

Among the woodpeckers, a new peak has not yet been reached in *Dendrocopos major*. The continuous decline of *Dendrocopos minor* is becoming alarming: to see one individual nowadays, one must census around 600 km, on average, against 100—150 km 15 years ago.

The numbers of all the *Loxia* species breeding in Finland (*L. curvirostra*, *L. pytyopsittacus*, *L. leucoptera*) fell to a tenth of those recorded the previous winter. Still, this is not a drastic decline, since two successive 'good' years are rare.

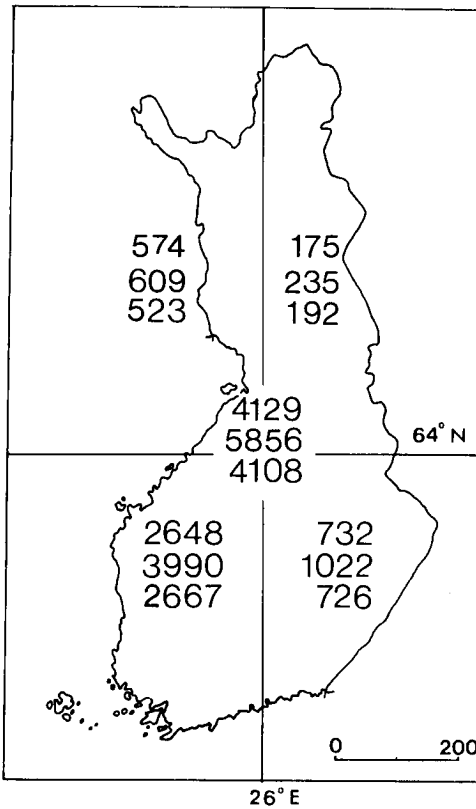
Lasse Sammalisto, Zoological Museum, University of Helsinki, P. Rautatiekatu 13, SF-00100 Helsinki 10, Finland

Viime talvi oli ainakin laskijan kannalta poikkeuksellisen väritön: vaelluksia — edes vähäisiä — ei ilmennyt, ja marjalinnutkin loistivat poissaolollaan. Syyslaskennassa tilhiä tosin oli varsinkin pohjoisessa jonkin verran, mutta vuodenvaihteeseen mennessä nekin olivat kaikonneet. Laskijoiden intoa tämä ei kuitenkaan vähentänyt: reittikilometrimäärät ovat pysyneet vakaina. Vuodenvaihteen reittien kokonaispituus tosin väheni, mutta tämä on ollut suuntaa jo usean vuoden ajan (kuva 1).

Eroja edelliseen vuoteen oli jonkin verran. Esiintymiseltään aina oikullinen vihervarpunen oli nyt melkein kadoksissa, kun sitä edellistalvena sentään oli kohtalaisesti. Kahden vuoden

takaisen suurvaelluksen romahduttamat pyrstötiaiskannat (Sammalisto 1979) kohentuivat yhden pesimäkauden jälkeen suunnilleen pitkäaikaisen keskiarvon tasalle. Närhikannat ovat talvilinnustomme vakaimpia; kaksi vuotta kestänyt aallonpohja on sivuutettu ja määrät ovat pitkäaikaisen keskiarvon tasalla. Tämä osoittaa, ettei pidä tuijottaa suuriinkaan parin vuoden aikana tapahtuviin kannanmuutoksiin arviotaessa tulevaa kehitystä.

Nokkavarpunen on vähentynyt kovasti edellisvuodesta. v. Haartman (1978) arveli, että nokkavarpuskannan huomattavan voimistumisen v. 1978 aiheutti hyvä jalavan siemensato. Millainen lie sato ollut v. 1979, joka tapauk-

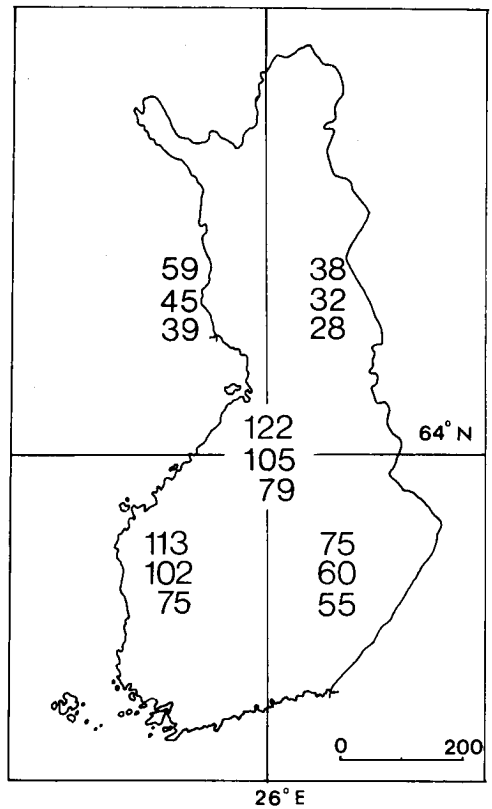

KUVA 1. Talven 1979—80 laskentojen reittikilometrit koko maassa (keskellä) ja maan neljänneksissä. Ylin luku koskee syys-, keskimäinen joului- ja alin uusintalaskentaa.

FIG. 1. Length of census routes in km. In each area, top: November, middle: Christmas, bottom: March. Centre: totals for the whole country.

sessä tavattiin 1979—80 laskennoissa yhteensä vain kuusi yksilöä (taulukko 2), edellistalvena taas 120. Tuntuu siltä, että tämä laji ei pysty vakiinnuttamaan maassamme edes kohtalaista kantaa.

Kanalintujen runsaudentvaihteluihin olen puuttanut lähes jokaisessa raportissa. Nyt näyttää vihdoinkin tulleen linnustajien jo pitkään haikailema uusi huippu. Metson osalta se jäi jälleen matalammaksi kuin edellinen; näin ta-

KUVA 2. Lajimäärät. Järjestely kuten kuvassa 1.

FIG. 2. Number of species, arranged as in Fig. 1.

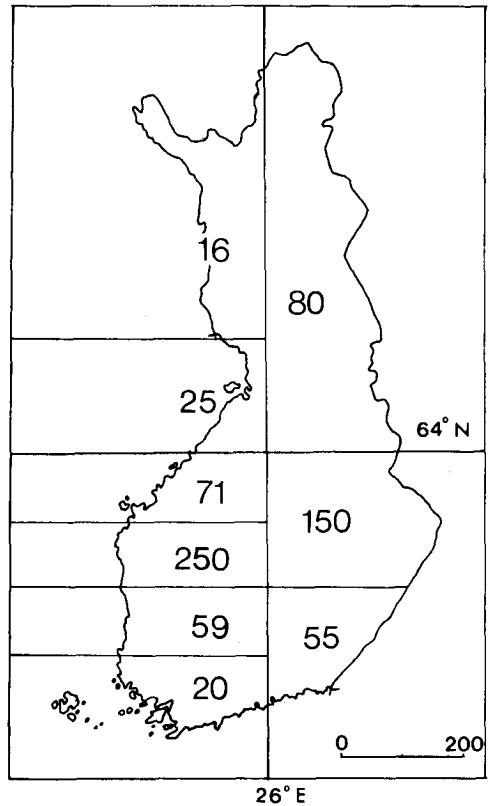
pahtui jo kolmannen kerran peräkkäin (Sammalisto 1978). Paremmiin ovat asiat muiden kanalintujen osalta. Sekä riekon että peltopyyyn kannat kohosivat; pyyllähän ei ennenkään ole ollut hädän päivää. Teerellä oli uusi huippu: kanta edelliseen talveen verrattuna kaksinkertainen. Toisin kuin metson, eivät teeren huiput edellisiin verrattuina ole olleet mainittavasti alhaisempia. Ainoaksi surunlapseksi jää siis metso. Oli kohan päätös aloittaa metson pyynti uudelleen hieman hätköity?

Teerikannan painopisteistä ei taulukko 1 liian karkeajakoisena anna oi-

keaa kuvaa. Kuvassa 3 on hienojakoisempi ruudukko, josta näkyy kannan voimakas keskittyminen yhtäältä Pohjanlahden rannikon keskiosiin, toisaalta Pohjois-Karjalaan. Tosiasiassa keskittyminen on Pohjanmaan rannikolla vieläkin tiiviimpää kuin kuvasta 3 ilmenee: tiheys on suurin n. 100 km:n levyisellä rannikkokaistalla.

Käpytikkojen määrät ovat pysytelleet vuosikautia pitkäaikaisen keskiarvon tasalla. Lienee aika odotella huippuvuotta. Valkoselkätikka ei ole talvilintulaskentojen mukaan vähentynyt juuri lainkaan. Aineisto tosin on pieni; toisaalta laji lienee ollut viime aikoina yliedustettuna talvilintulaskenta-aineistossa, koska siihen uhanalaisena lajina kiinnitetään paljon huomiota. Vähemmän pidetään huolta pikkutikasta, vaikka se on vähentynyt huolestuttavasti. Vuodenvaihteen laskennan reittipituudet ovat vaihdelleet vain vähän 1960-luvun puolivälistä lähtien, joten pelkkien yksilömäärien vertailu riittää. Vielä kymmenen—viisitoista vuotta sitten tavattiin vuodenvaihteen laskennoissa koko maassa 30—50 yksilöä, mutta viime vuosina määrä on pysytellyt sitkeästi 10—20 yksilön vaiheilla, ja esim. 1979—80 laskennassa nähtiin vain 10 yksilöä. Täytyy siis taivaltaa keskimäärin 600 km tavatakseen yhden pikkutikan!

Käpylintukannat romahtivat kymmenekseen edellisvuodesta. Kahta perättäistä 'hyvää' vuotta, saati huippuvuotta, ei talvilintulaskentojen aikana ole ollut. Mielenkiintoista on lisäksi, että romahdus koski kaikkia lajeja samalla tavalla. Seuraavassa asetelmassa on mukana nyt myös kirjosiipi. Vertailulukuna olen käyttänyt havaittujen *Loxia* sp. -yksilöiden määrää. Luvut perustuvat kumpanakin vuonna kaikkien kolmen laskennan kokonaismäärien keskiarvoihin (ks. myös Sammalisto 1979).

KUVA 3. Teerimäärät maan eri osissa (yks./100 reitti-km).

FIG. 3. Numbers of the Black Grouse (ind./100 route km).

	<i>Lox cur</i>	<i>Lox sp.</i>	<i>Lox pyt</i>	<i>Lox leu</i>
1978—79	2.8	1	0.14	0.07
1979—80	3.7	1	0.19	0.03

Tilastollisten virherajojen puitteissa näyttää siltä, että lajin yksilömäärien vaihtelut ovat samanaikaisia. Tämä herättää kysymyksiä, koska yhtäältä lajien ravintokohteiden tiedetään jonkin verran poikkeavan toisistaan. Toisaalta kaikkien lajien huiput perustunevat jossakin määrin vaelluksiin (kirjosiiven joukkovaellukset saattavat olla hieman

TAULUKKO 1. Yleisten lajien määrät/10 reitti-km. Järjestely kuten kuvissa 1 ja 2. Merkit: + = 0.05 tai vähemmän, — = ei tavattu.

TABLE 1. Numbers (ind./10 route km) of common winter birds, arranged as in Figs. 1 and 2. Symbols: + = 0.05 or less, — = no observation.

<i>Acc gen</i>			<i>Acc nis</i>			<i>Tet uro</i>			<i>Lyr tet</i>			<i>Lag lag</i>		
+		0.1	+		0.1	+		1.1	1.4		3.7	0.7		0.9
+		—	0.1		0.1	0.1		0.4	2.2		8.0	0.5		1.8
—	0.1	—	+	0.1	—	—	0.4	0.4	1.8	5.9	3.4	0.4	0.2	4.1
	0.1			0.2			0.2			8.2			0.2	
0.1	0.1	0.1	0.2	0.1	0.2	0.4	0.2	0.2	6.5	4.1	7.6	+	0.3	0.1
0.1		0.1	0.3		0.1	0.3		0.2	8.6		10	0.1		0.3
0.1		0.1	0.2		0.2	0.2		0.2	4.8		3.3	+		0.3
<i>Bon bon</i>			<i>Per per</i>			<i>Pha col</i>			<i>Pic can</i>			<i>Dry mar</i>		
0.3		0.4	0.4		—	—		—	—		—	0.2		0.1
0.2		0.4	0.3		—	—		—	—		—	0.1		+
0.1	1.1	0.2	0.5	0.4	—	—	0.8	—	—	0.1	—	+	0.3	—
	0.6			0.4			0.4			+			0.2	
1.3	0.4	1.1	0.6	0.6	—	1.2	0.7	0.2	0.1	+	0.1	0.3	0.3	0.2
0.7		0.6	0.5		—	0.6		0.2	0.1		+	0.2		0.1
0.2		0.4	0.8		0.1	0.9		0.3	0.1		+	0.4		0.2
<i>Den maj</i>			<i>Cor corax</i>			<i>Cor corone</i>			<i>Cor mon</i>			<i>Pic pic</i>		
0.6		1.4	4.6		1.8	14		3.4	0.8		—	20		13
0.7		0.6	5.6		2.1	12		5.8	1.4		2.4	19		15
0.4	2.2	0.4	2.6	1.4	3.1	5.4	29	13	1.0	7.5	0.5	20	16	17
	1.4			1.3			29			5.8			16	
1.2	0.8	4.9	0.7	1.1	1.1	34	19	31	11	4.3	2.4	14	16	20
1.1		3.1	0.7		0.8	35		20	7.8		1.4	15		18
0.8		1.2	0.8		0.4	23		17	6.1		1.5	16		14
<i>Gar gla</i>			<i>Per inf</i>			<i>Par maj</i>			<i>Par cae</i>			<i>Par ate</i>		
1.4		1.5	0.2		0.9	35		13	0.3		—	0.4		—
0.5		0.5	0.3		0.1	24		12	0.2		—	0.1		—
0.4	3.6	0.5	0.4	0.1	0.8	24	49	9.1	0.1	2.9	—	0.4	0.5	—
	1.7			+			50			4.7			0.6	
4.3	1.8	3.1	—	0.1	+	53	42	55	4.1	5.1	1.5	0.7	0.7	0.1
1.9		2.0	+		+	56		50	6.3		1.9	0.8		0.1
2.0		2.1	+		—	49		40	7.0		3.4	0.9		0.1
<i>Par cri</i>			<i>Par cin</i>			<i>Par mon</i>			<i>Aeg cau</i>			<i>Cer fam</i>		
0.4		0.3	0.2		0.6	16		20	0.1		0.3	0.1		—
0.4		0.2	0.1		0.7	12		10	—		—	0.1		—
0.6	2.5	0.1	0.2	0.1	1.3	13	15	12	—	0.9	—	+	0.6	—
	2.2			+			11			0.4			0.5	
3.3	2.0	1.8	—	0.1	+	14	11	19	1.3	0.1	0.1	0.7	0.4	1.0
2.7		1.7	—		—	11		13	0.4		0.4	0.6		0.3
2.9		1.6	—		—	10		12	0.2		0.2	0.5		0.3
<i>Cin cin</i>			<i>Tur mer</i>			<i>Tur pil</i>			<i>Reg reg</i>			<i>Bom gar</i>		
0.2		0.5	+		0.1	0.9		0.3	0.4		—	8.1		2.3
0.2		0.2	—		—	+		—	0.1		—	0.9		—
0.1	0.1	0.4	—	0.9	—	—	3.5	—	0.1	3.3	—	—	4.3	—
	0.1			0.5			0.5			3.0			0.7	
0.1	0.2	0.2	1.3	0.2	0.4	4.9	0.1	1.5	4.2	1.8	3.0	4.6	0.1	2.0
+		0.4	0.6		0.1	0.7		0.1	4.1		1.1	0.7		0.6
0.1		0.4	0.3		0.1	0.1		0.2	2.5		0.9	0.1		0.3

<i>Stu vul</i>		<i>Pas mon</i>		<i>Car chl</i>		<i>Car car</i>		<i>Car spi</i>	
0.6	0.2	—	0.1	1.4	0.3	—	—	+	—
+	—	—	+	1.6	+	—	—	—	—
—	1.8	—	—	0.5	6.8	—	—	0.1	1.9
	0.1		0.5		6.8		0.2		0.6
2.6	0.1	0.5	0.1	0.2	0.5	9.8	6.6	1.9	0.2
0.1	0.1	0.1	0.5	1.1	9.0	2.9	0.2	—	0.9
0.1	+	+	+	1.0	8.7	4.8	+	+	0.3
<i>Aca can</i>		<i>Aca fla</i>		<i>Pyr pyr</i>		<i>Pin enu</i>		<i>Loxia</i>	
—	—	70	27	13	3.7	0.1	—	0.2	0.6
—	—	24	9.1	10	3.7	0.4	0.1	0.4	0.2
—	0.2	44	33	13	9.0	15	3.8	0.3	0.1
	0.1		14		18		0.2		0.2
0.3	—	+	30	9.2	15	17	12	13	0.1
0.1	+	+	15	3.2	21	13	+	+	0.2
—	—	—	3.5	3.9	14	12	—	—	0.1
<i>Lox pyt</i>		<i>Fri coe</i>		<i>Fri mon</i>		<i>Emb cit</i>		<i>Ple niv</i>	
—	—	0.2	0.2	0.1	—	7.4	2.9	0.7	—
—	—	0.1	—	+	—	9.6	3.2	—	—
—	+	—	+	0.3	0.1	—	+	—	0.8
	+		0.4		0.3		74		+
+	+	+	0.4	0.1	0.2	0.1	+	+	1.6
+	—	—	0.5	0.1	0.4	+	+	+	0.3
+	—	—	0.1	0.1	—	+	+	+	—

TAULUKKO 2. Satunnaislajeja. SW jne. viittaavat kuvan 1 neljänneksiin.

TABLE 2. Rare occasionals. Top left to right: November, Christmas, March. SW etc. refers to different parts of the country, see Fig. 1.

	Syyslaskenta	Joululaskenta	Uusintalaskenta
<i>Ardea cinerea</i> *	SW 1	SW 1 (sama kuin syksyllä, lähti S)	—
<i>Anser albifrons</i>	SW 3	Ahvenanmaa 11	—
<i>Branta canadensis</i>	SW 15	SW 6	—
<i>Aquila chrysaetos</i>	SW 1, SE 1	SW 2, NW 1	SW 3
<i>Haliaeetus albicilla</i>	SW 4	SW 3	SW 1
<i>Circus cyaneus</i>	SW 3	SW 1	—
<i>Falco peregrinus</i>	SW 1	—	—
<i>Gallinula chloropus</i>	SW 1	Ahvenanmaa 1	—
<i>Pluvialis apricaria</i> (4.11.)	SE 1	—	—
<i>Larus fuscus</i>	SW 8	Ahvenanmaa 2	—
<i>L. hyperboreus</i>	—	SW 2	—
<i>L. minutus</i>	—	SW 1	—
<i>Streptopelia decaocto</i>	SW 20	SW 27	SW 17
<i>Bubo bubo</i>	—	SW 7	—
<i>Strix nebulosa</i>	—	—	SE 1
<i>Dendrocopos leucotos</i>	SE 2	SE 2, NW 1	—
<i>Sylvia atricapilla</i>	SW 1	—	—
<i>Prunella modularis</i>	SW 2	SW 1, Ahvenanmaa 1	—
<i>Motacilla flava</i> (4.11.)	SE 1	—	—
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	NW 1	SW 3	SW 2
<i>Loxia leucoptera</i>	SW 2, NE 1	—	—
<i>Emberiza schoeniclus</i>	SW 11	SW 2	SW 2

* Rariteettikomitean hyväksymä

eri asia). Asiassa riittänee aihetta tarkempiin tutkimuksiin, varsinkin kun talvilintulaskenta tarjoaa käpylintujen osalta kiitollista aineistoa. Toivottavasti talvilintulaskennan tulosten suomaa antia käytetään nykyistä enemmän tutkimuksen hyväksi. Paljon on vielä jäljellä ongelmia, joiden ratkaisemisessa laskentatulokset voisivat olla suureksi avuksi.

Kirjallisuus

- v. HAARTMAN, L. 1978: An account of a small population of Hawfinches. — *Ornis Fennica* 55:132—133.
- SAMMALISTO, L. 1978: Suomen talvilinnut 1977—78 (Summary: Finnish winter birds in 1977—78). — *Ornis Fennica* 55:164—170.
- SAMMALISTO, L. 1979: Talvilintulaskennat 1978—79 (Summary: The winter bird census in Finland in 1978—79). — *Ornis Fennica* 56:163—168.

Received October 1980